

Пугін О.В.

аспірант,

Університет митної справи та фінансів

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-8780-2985>

Puhin Oleksandr

University of Customs and Finance

МАЙБУТНЄ АВІАЦІЙНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ: ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

THE FUTURE OF UKRAINIAN AIR TRANSPORT: TRENDS AND PROSPECTS

Стаття обґрунтовує кількісні зміни пасажирських потоків різними видами транспорту протягом останніх 40 років. Виконано аналіз пасажирських потоків українських авіакомпаній, порівняно частку різних видів транспорту в загальному обсязі пасажирських перевезень за період незалежності України та зроблено відповідні висновки щодо тенденцій у розвитку авіаційного транспорту в Україні. Досліджено, що українці з високими доходами лишаються основною категорією пасажирів на внутрішніх маршрутах. Майбутнє зростання попиту буде залежати від економічного зростання країни, тарифної політики авіакомпаній, частоти рейсів та зручності стикування. Значне зростання пасажирських потоків в міжнародному сполученні частково пояснюється тенденціями, що розпочалися в 1990 році. Після проголошення незалежності України значно збільшилася імпорт товарів, а попит на міжнародні подорожі значно зріс. Слід також відзначити, що транспортна інфраструктура України дозволяє досягти будь-якої точки країни, використовуючи наземний транспорт, який є значно дешевшим, ніж авіація. Тому не дивно, що більшість вітчизняних авіакомпаній спрямовані на міжнародні перевезення. Значний потенціал для розвитку міжнародних рейсів в Україні обумовлений географічним положенням країни, яке сприяє високому транзитному пасажиропотоку. Проводячи аналіз роботи європейських аеропортів, варто зауважити, що Україна стала лідером за темпами зростання пасажиропотоку у 2019 році. За шість місяців аеропорти України обслужили 10,7 мільйонів пасажирів, що на 20 % більше, ніж за аналогічний період попереднього року. За кількістю перевезених пасажирів Україна посіла друге місце після Польщі.

Ключові слова: транспорт, економіка, пасажирські перевезення, повітряний транспорт, авіаперевезення, міжнародні авіалінії, тенденції, внутрішні авіалінії.

The article substantiates quantitative changes in passenger flows by different types of transport over the past 40 years. The article analyses the passenger flows of Ukrainian airlines, compares the share of different types of transport in the total volume of passenger traffic during the period of Ukraine's independence, and draws relevant conclusions about trends in the development of air transport in Ukraine. It is shown that Ukrainians with high incomes remain the main category of passengers on domestic routes. Future growth in demand will depend on the country's economic growth, airline tariff policy, flight frequency, and convenience of connections. The significant growth in international passenger traffic is partly due to trends that began in 1990. After Ukraine's independence, imports of goods increased significantly, and demand for international travel increased significantly. It is also worth noting that Ukraine's transport infrastructure allows you to reach any part of the country using land transport, which is much cheaper than air travel. Therefore, it is not surprising that most domestic airlines are focused on international transport. The significant potential for the development of international flights in Ukraine is due to the country's geographical location, which facilitates high transit passenger traffic. When analysing the performance of European airports, it is worth noting that Ukraine became the leader in terms of passenger traffic growth in 2019. In six months, Ukraine's airports handled 10.7 million passengers, up 20 % year-on-year. Ukraine ranked second after Poland in terms of passenger traffic. In addition, Ukraine has seen a steady increase in passenger traffic due to the emergence of new airlines and the expansion of international routes. Low-cost airlines, such as Ryanair and Wizz Air, have begun to operate in the Ukrainian market, which has led to lower airfares and increased accessibility of air travel for the general population. At the same time, Ukrainian airlines, such as UIA (Ukraine International Airlines), continue to expand their routes, which is contributing to further growth in passenger traffic. Looking at domestic traffic, although the share of air travel remains relatively small compared to other modes of transport, such as rail and road, there is a gradual increase in interest in air travel due to improved services and infrastructure at airports. The development of regional airports is also contributing to an increase in the number of passengers using air transport within the country. Overall, the prospects for the development of air transport in Ukraine look optimistic. The main factors that will contribute to further growth of passenger traffic are economic stability, development of the tourism industry, improvement of service quality and investment in infrastructure.

Keywords: transport, economy, passenger traffic, air transport, air travel, international airlines, trends, domestic airlines.

Постановка проблеми. Світ постійно перетворюється, і в цій зміні активну участь беруть господарюючі суб'єкти. Авіація стає все більш значущим сектором в економіці України, показуючи зростання з року в рік. Обсяги перевезень пасажирів, вантажів і пошти продовжують збільшуватися, сприяючи економічному прогресу і поглибленню інтеграційних процесів зі світовою спільнотою. Паралельно зі зростанням обсягів перевезень посилюється і конкуренція, як між авіакомпаніями, так і між різними видами транспорту, що підштовхує до пошуку нових шляхів розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Це дослідження виникло через потребу в ефективному управлінні процесами взаємодії між різними видами транспорту для створення конкурентоспроможної та ефективної транспортної системи в Україні, здатної успішно конкурувати на світовому ринку.

Розвиненість транспортної системи відіграє ключову роль у технологічному прогресі країни і є основою для її інтеграції в глобальне співтовариство. Авіація відзначається особливою роллю у цій системі, продемонструвавши стабільний позитивний розвиток з часу здобуття незалежності України.

Актуальність організації взаємодії між різними видами транспорту зберігається й нині, а ефективне управління транспортними процесами в сучасних умовах ринку є вирішальним для забезпечення бізнес-ефективності, створення та реалізації конкурентних переваг.

Основні принципи взаємодії різних видів транспорту були проаналізовані в роботах як українських, так і зарубіжних науковців, серед яких В. Коба, В. Афанасьєв, Ю. Кулаєв, І. Гордієнко, В. Загоруйко, В. Єлагін, О. Косарева, Ю. Кулаєв, В. Новак, С. Подрез та інші.

Тематика управління пасажирськими перевезеннями знайшла відображення у дослідженнях в галузі

теорії транспортних процесів та логістики в роботах таких вчених, як О. Ареф'єва, Д. Фруман, Р. Бредлі, Т. Дональдсон, Е. Брайан, Т. Джонсон, Р. Мітчелл, Є. Сич, Б. Корнелл, Р. Фрімен та ін.

Однак, специфіка розвитку окремих видів транспорту, включаючи авіаційний, протягом років незалежності України, залишається недостатньо вивченою. Ця прогалина у наукових дослідженнях, їх актуальність та практична значущість обумовлюють необхідність даного дослідження.

Метою статті є аналіз сучасних трендів у розвитку авіаційного транспорту, які є невід'ємною частиною транспортної системи України.

Виклад основного матеріалу. На 1 січня 2021 року в Україні було налічено 18 вітчизняних авіакомпаній та 19 аеропортів і аеродромів цивільної авіації, разом з ДП «Укראерорух». Ця інфраструктура повітряного транспорту має значний вплив на розвиток ринку пасажирських перевезень, торгівлі та економіки [1].

Завдяки особливому географічному положенню України – країна має високий транзитний потенціал і може виконувати роль геополітичного мосту, що з'єднує Європу та Азію, використовуючи всі види транспорту.

Українська транспортна система включає в себе: залізничний, морський, річковий, автомобільний, повітряний, відомчий та трубопровідний транспорт [2]. Ми вважаємо за доцільне здійснювати громадські перевезення залізничним, морським, річковим, автомобільним та авіаційним транспортом.

У таблиці 1 наведено дані про кількість пасажирських перевезень різними видами транспорту за останні 40 років. Хоча Україна все ще має значний потенціал для розвитку внутрішнього ринку перевезень, на нашу думку, і так буде в перспективі, основним джерелом надходжень є міжнародні перевезення.

Таблиця 1

Кількість перевезених пасажирів за видами транспорту, млн. пасажирів

Рік	Вид транспорту					Разом
	Залізничний	Морський	Річковий	Автомобільний	Повітряний	
1	2	3	4	5	6	7
1980	648,87	28,48	24,79	7801,06	12,49	8515,69
1981	653,18	30,71	27,53	7794,86	12,72	8518,99
1982	656,49	29,36	26,63	7874,07	12,73	8599,27
1983	668,29	29,69	26,81	7876,16	12,71	8613,66
1984	687,65	29,23	24,98	7998,74	12,78	8753,37
1985	695,13	28,66	23,82	8076,85	12,62	8837,07
1986	734,2	28,68	21,01	8230,41	12,80	9027,1
1987	717,46	27,57	18,75	8383,82	12,67	9160,27
1988	711,12	27,96	20,35	8552,8	13,07	9325,30
1989	704,08	26,52	20,20	8382,87	14,3	9147,97
1990	668,98	26,26	19,09	8330,51	14,83	9059,67

1	2	3	4	5	6	7
1991	537,41	20,79	18,29	7450,32	13,96	8040,76
1992	555,36	13,14	11,16	6464,89	5,67	7050,21
1993	501,5	10,5	8,06	4795,66	1,95	5317,67
1994	630,96	10,36	6,97	4039,92	1,67	4689,87
1995	577,43	7,82	3,59	3483,17	1,91	4073,93
1996	538,57	5,04	2,74	3304,6	1,72	3852,67
1997	500,84	4,31	2,44	2512,15	1,48	3021,22
1998	501.428	3,84	2,36	2403,42	1,16	2410,78
1999	486,81	3,08	2,27	2501,71	1,09	2994,96
2000	498,68	3,76	2,16	2 603,804	1,16	505,77
2001	467,83	5,27	2,03	2 722,001	1,29	476,42
2002	464,81	5,42	2,21	3 069,136	1,77	474,21
2003	476,74	6,93	2,19	3 297,504	2,37	488,24
2004	452,23	9,68	2,14	3 720,326	3,23	467,27
2005	445,55	11,34	2,25	3 836,514	3,81	462,95
2006	448,42	10,9	2,02	3 987,982	4,35	465,69
2007	447,09	7,96	1,85	4 173,033	4,93	461,83
2008	445,47	7,36	1,55	4 369,125	6,18	460,56
2009	425,97	6,22	1,51	4 014,035	5,13	438,84
2010	427,24	6,65	0,99	3726,29	6,11	4167,26
2011	429,78	7,06	0,96	3611,83	7,50	4057,14
2012	429,12	5,92	0,72	3450,17	8,11	3894,04
2013	425,22	6,64	0,63	3343,66	8,11	3784,26
2014	389,31	0,03	0,57	2913,32	6,47	3309,69
2015	389,79	0,03	0,55	2250,35	6,30	2647,02
2016	389,06	0,03	0,45	2024,89	8,28	2422,7
2017	164,94	0,03	0,56	2019,32	10,56	2195,41
2018	157,96	0,07	0,6	1906,85	12,53	2078,01
2019	154,8	0,07	0,57	1804,9	13,71	1974,05
2020	68,3	0,07	0,23	1083,9	4,8	1157,3
2021	81,3	0,08	0,42	1089,3	9,3	1180,4

Джерело: систематизовано автором за даними [1; 3; 4]

Аналізуючи загальні тенденції кількості перевезених пасажирів за видами громадського транспорту в Україні, представлені в таблиці 1, варто зауважити, що у 1980 році кількість перевезених пасажирів становила 8515,686 млн осіб, що у 2,74 рази більше, ніж у 2000 році, та у 7,2 рази більше, ніж у 2021 році.

Важливо відзначити, що пасажиропотік на авіаційному транспорті перевищив показники 1980 року лише у 2018 році, коли досяг 12,53 млн пасажирів. У 2019 році збільшився ще на 9,4 %, але у 2020–2021 роках, через пандемію COVID19, знов впав на 65 %. Для порівняння, обсяг пасажирських перевезень залізничним транспортом за той самий період значно скоротився з 648,869 млн пасажирів у 1980 році до 498,683 млн пасажирів у 2000 році та до 81,3 млн пасажирів у 2021 році – тобто у 6,13 разів.

Більш кардинальних змін зазнали пасажирські перевезення морським транспортом, скоротившись за 40 років у 425 разів, та річковим транспортом, де пасажирські перевезення скоротилися у 43,8 разів.

Зроблені розрахунки дозволяють зробити висновок, що за роки незалежності України, на тлі загальної тенденції до скорочення пасажирських перевезень громадським транспортом, позитивну динаміку демонструє лише авіаційний транспорт.

На рисунку 1 представлені обсяги пасажирських перевезень авіакомпаніями України за період з 2001 по 2021 роки. Протягом 2021 року пасажирські перевезення здійснювали 18 вітчизняних перевізників, серед яких найбільші обсяги виконали авіакомпанії «МАУ», «Skyup», «Azure Air Ukraine», «Буковина» та «Windrose».

За рекордний 2019 рік п'ять авіакомпаній-лідерів перевезли загалом 13306,7 тис. осіб, що було на 22,4 % більше, ніж у 2018 році, та становить 97 % від загального обсягу пасажирських перевезень авіакомпаній України [1].

У 2019 році міжнародні регулярні пасажирські перевезення за затвердженим розкладом виконували 10 вітчизняних авіакомпаній до 46 країн світу [1]. Кількість пасажирів, які скористалися послуга-

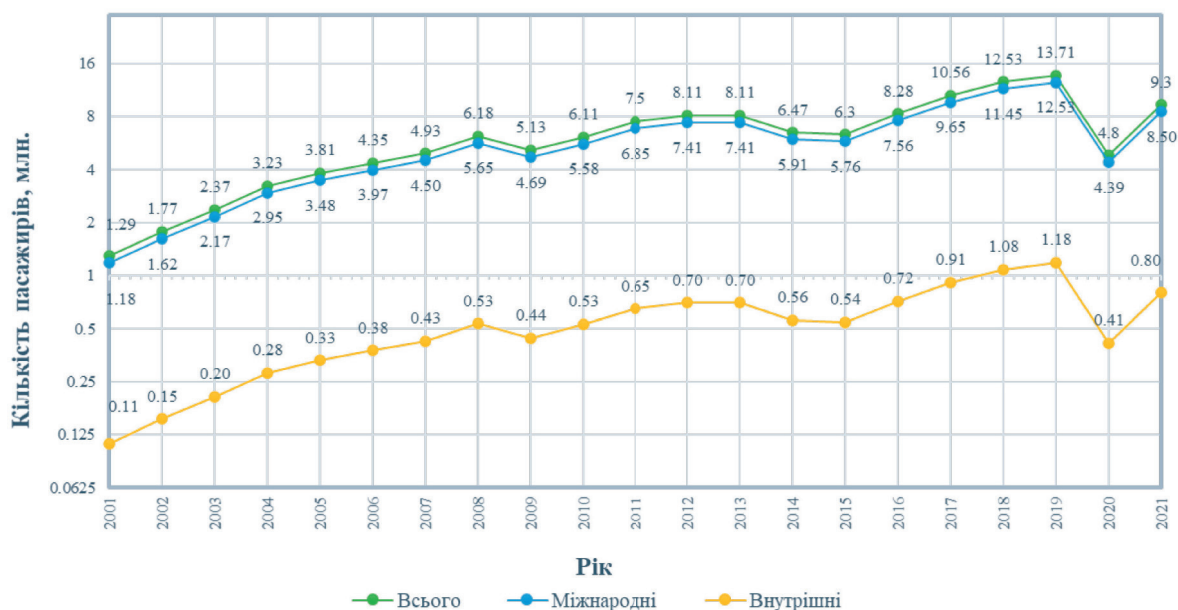


Рис. 1. Обсяги пасажирських перевезень авіакомпаній України у 2001–2021 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [1; 3–5]

ми українських компаній, зросла на 4,6 % і склала 7107,2 тис. осіб, при цьому середній відсоток пасажирського завантаження міжнародних регулярних рейсів збільшився на 2,1 % і склав 80,9 %. Тривав розвиток мережі маршрутів вітчизняних перевізників, на яких розпочали роботу на регулярній основі 17 міжнародних авіакомпаній.

Водночас відбулося розширення діяльності на українському ринку іноземних авіакомпаній, послугами яких скористалися 9 222,5 тис. пасажирів, що на 37,4 % більше, ніж у 2018 році, і становить 57 % від загального обсягу регулярних пасажирських перевезень між Україною та країнами світу.

Загалом регулярні рейси до України виконували 40 іноземних авіакомпаній (у тому числі чотири нові – «Israeli Airlines», «Laudamotion», «AigleAzur» та «Scandinavian Airlines»).

Протягом року іноземними перевізниками було відкрито 29 нових маршрутів, з яких 21 – це нові маршрути авіакомпаній «Ryanair» та «WizzAir Hungary».

Порівняння частки різних видів транспорту в загальному обсязі пасажирських перевезень за роки незалежності України показано на рисунку 2. Всі ці статистичні дані свідчать про те, що авіаперевезення до 2020 року демонстрували стійку тенденцію до зростання і мали значні резерви.

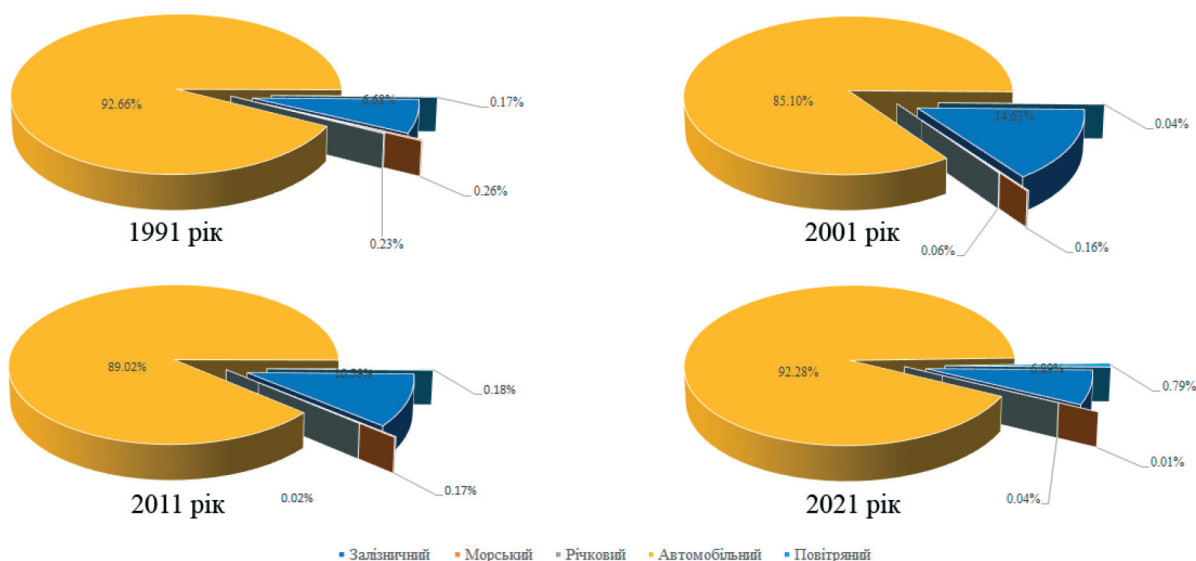


Рис. 2. Частка пасажирських перевезень різними видами транспорту у 1991, 2001, 2011 та 2021 роках

Джерело: побудовано автором за даними [1; 3; 5]

Останнім часом внутрішній ринок можна визначити як ринок бізнес-перевезень, оскільки туризм в Україні недостатньо розвинений, і населення переважно обирає більш дешевий залізничний транспорт.

Основними типами пасажирів на внутрішніх маршрутах залишаються бізнес-мандрівники та пасажирів з високими доходами. Подальше зростання попиту залежатиме від розвитку економіки країни, тарифної політики авіакомпаній, частоти рейсів та зручності стикувань.

Однак слід відзначити поступове зростання сектору внутрішніх перевезень. Регулярні внутрішні пасажирські перевезення між 11 містами України до 2022 року здійснювали чотири вітчизняні авіакомпанії («МАУ», «Мотор Січ», «Роза вітрів» та «Скайап»). Протягом рекордного за останню декаду 2019 року, регулярними рейсами в межах України було перевезено 1145,2 тис. пасажирів, що на 6,9 % більше, ніж у попередньому році.

Значне зростання пасажиропотоку в міжнародному сполученні частково пояснюється тенденціями, що розпочалися в 1990-х роках. Після проголошення незалежності, Україна значно збільшила імпорт зарубіжних товарів, а попит на подорожі за кордон значно зріс. Більше того, авіакомпанії також намагалися стимулювати міжнародні рейси, створюючи спільні з туроператорами пакети туристичних послуг, в які вже була включена вартість перельоту за зниженою ціною. Крім того, міжнародні рейси також є вищими з точки зору прибутковості, ніж внутрішні, оскільки вони ха-

рактеризуються більшою дальністю польоту, вищою середньою швидкістю та завантаженням літаків.

Слід зазначити, що транспортна інфраструктура України дозволяє дістатися до будь-якої точки країни наземними видами транспорту, які значно дешевші за авіаперевезення. Тому не дивно, що більшість вітчизняних авіакомпаній орієнтовані на міжнародні перевезення.

Значний потенціал для розвитку міжнародного авіасполучення закладений безпосередньо в географічному розташуванні країни, яке здатне забезпечити високий транзитний пасажиропотік. Зміна обсягів пасажиропотоків знайшла своє відображення і в зміні середнього коефіцієнту завантаження повітряних суден.

Протягом останнього десятиліття найвищий коефіцієнт заповнюваності крісел літаків українських авіакомпаній на внутрішніх авіалініях спостерігався у 2018–2019 роках, що збіглося зі значним зростанням пасажиропотоку.

Динаміка пасажиропотоку через аеропорти України представлена на рисунку 3. Український ринок пасажирських авіаперевезень за перші 6 місяців 2019 року показав рекордне зростання – 20 % порівняно з аналогічним періодом минулого року. Це рекорд не тільки в Україні, а й у Центральній Європі.

При аналізі діяльності аеропортів Центральної Європи варто відзначити, що Україна виявилася лідером за темпами зростання пасажиропотоку. Протягом шести місяців аеропорти країни обслужили

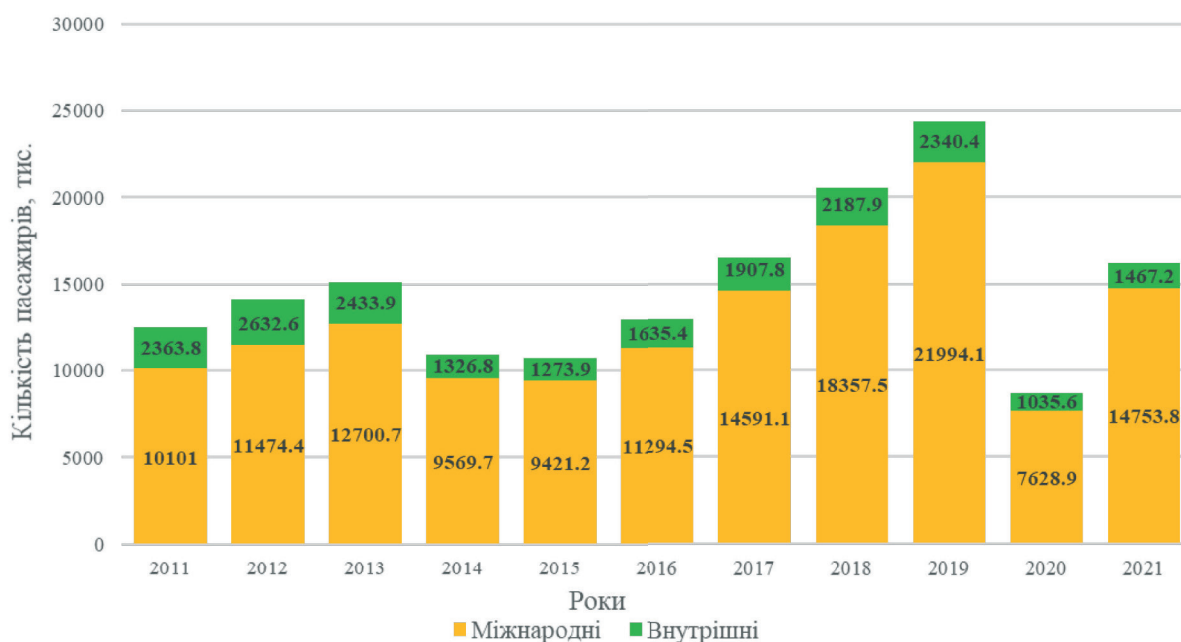


Рис. 3. Динаміка пасажиропотоку через аеропорти України у 2011–2021 роках

Джерело: побудовано автором за даними [5]

10,7 мільйонів пасажирів, що на 20 % більше, ніж у відповідний період минулого року. Україна за кількістю перевезених пасажирів займає друге місце після Польщі, де перевезено 22,3 мільйони пасажирів. На третьому місці розташувалася Румунія з 10,5 мільйонами пасажирів.

Успіх аеропорту «Бориспіль» в значній мірі пов'язаний із зростанням кількості рейсів ірландського лоукостера «Ryanair», який розпочав свою діяльність в Києві та запустив 11 нових маршрутів. Крім того, компанії «Flydubai», «SkyUp», «Lauda» та «Brussels Airlines» розпочали свої рейси з аеропорту «Бориспіль». Ще п'ять перевізників, зокрема «Air Baltic», «Windrose», «Qatar», «Swiss» та «Austrian airlines», відзначилися значним розширенням маршрутів.

Висновки. Дослідження, проведені протягом останніх десятиліть, розкривають цікаві тенденції у сфері пасажирських перевезень в Україні. За останні 20 років спостерігається загальна тенденція до поступового зменшення частки залізничного транспорту в пасажирських перевезеннях. За цей період частка авіаперевезень зросла на вражаючі 15 %, водночас частка залізничного транспорту ско-

ротилося на 10 %. Це відображається в поступовому зростанні важливості авіаційного сектору у загальній системі транспорту країни.

У першому півріччі 2019 року Україна показала рекордне зростання в пасажирських авіаперевезеннях – на 20 % в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року. За кількістю перевезених пасажирів Україна посіла друге місце після Польщі, з обслугованими 24,3 мільйонами пасажирів. Цей вражаючий ріст показників свідчить про стійку популярність авіаперевезень серед українців та демонструє динамічний розвиток авіаційної індустрії країни.

Зростання популярності авіаперевезень у значній мірі пов'язане з розвитком низки авіакомпаній та розширенням маршрутної мережі. Слід також зазначити, що іноземні авіакомпанії збільшили кількість рейсів до України, що сприяло додатковому зростанню пасажиропотоку.

Ураховуючи ці тенденції, можна припустити, що авіаційний сектор продовжить займати провідну позицію у сфері пасажирських перевезень в Україні. Однак, зберігаються певні виклики, такі як потреба у розвитку інфраструктури та підтримці конкурентоздатності у галузі.

Список літератури:

1. Статистичні дані в галузі авіатранспорту (за даними Мінінфраструктури України). URL: <https://mtu.gov.ua/content/statistichni-dani-v-galuzi-aviatransportu.html>
2. Тихонова О.Ю. Стратегічні альтернативи розвитку українських авіакомпаній. *Проблеми економіки транспорту*. 2018. Вип. 4. С. 39–44.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>
4. Офіційний сайт Держстату України. URL: <https://stat.gov.ua/uk/topics/transport?page=1>
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/tr.htm
6. Офіційний сайт Державної авіаційної служби України. URL: <https://avia.gov.ua>

References:

1. Statistics in the field of air transport (according to the Ministry of Infrastructure of Ukraine). Available at: <https://mtu.gov.ua/content/statistichni-dani-v-galuzi-aviatransportu.html>
2. Tikhonova O. U. (2018) Strategic alternatives for the development of Ukrainian airlines. *Problems of transport economy*, issue 4, pp. 39–44
3. Official website of the State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://ukrstat.gov.ua>
4. Official website of the State Statistics Service of Ukraine. Available at: <https://stat.gov.ua/uk/topics/transport?page=1>
5. Official website of the State Statistics Service of Ukraine. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/tr.htm
6. Official website of the State Aviation Administration of Ukraine. Available at: <https://avia.gov.ua>